

ЗАМАН

Газета издаётся на балкарском языке с 1924 года

Интернет-версия: gazeta.zamankbr.ru

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ
ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА
КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

КЪЫРАЛ СОВЕТ

Повесткада - жашау болумланы игилендириу, хар къайда да ырахат халла жарашдырыу

Тонене Москвада Россей Федерацияны Къырал советини Къурулуш, жашау журтла-коммунал мюлк, шахар жаны бла ишчи къауумуну экинчи жыйылыуу болганды. Аны ишине Къабарты-Малкъарны Башчысыны къуллугун болжаллы халда толтургъан **Казбек Коков** да къатышханды.

Жыйылгъанлагъа айланып Россейни Президентини болушлукъчусу, РФ-ни Къырал советини секретары Игорь Леви-тин сёлешгенди эмда жашау болумланы

игилендириу, шахарда ырахат халланы къурау Россейни субъектлерини власть органларыны баш магъаналы борчларын-дан бири болгъанлай къалгъанын эсертгенди.

РФ-ни къурулуш эмда жашау журтла-коммунал мюлк министри **Владимир Якушев** кесини докладында регионла-дан тюрлю-тюрлю оюмла келгенлерин билдиргенди. Ала асламысында жашау журтланы санын кёбейтиу, гитче район-ланы социал, транспорт эмда инженер

инфраструктура бла жалчытыу, ипотека ставканы азайтыу эмда халкъны жашауун игилендириу бла байламлыдыла дегенди.

Къабарты-Малкъарда уа «Жашау журтла», «Жараусуз юйлени кетере барыууну жалчытыу» эмда «Бусагъта-дагы шахар болумну къурау» деген регион проектле жашауда бардырыла турадыла.

**КЪМР-ни Башчысыны бла
Правительствосуну пресс-службасы.**

**Къабарты-Малкъар
Республиканы Башчысыны
къуллугун болжаллы халда
толтургъан К.В. Коковну Россейни
студентлерини кюню бла**

АЛГЫШЛАУ

Хурметли шухёла!

Сизни Россейни студентлерини кюню бла жюрегимден алгъышлайма!

Студент жылла алаамат ишледен толгъан кезиудю. Ол кезиуде профессио-нал эм энчи жетишиллени мурдорлары къуралып башланадыла.

Сизге, бусагътадагы студент тёлюню келечилерине, къырал тюрлене эм жангъыра тургъан заманда къыйын жолгъа сюелирге тошгенди, алай ол аны бла бирге ёсюню эм айныуу белгисиди. Сизни арымай-талмай кюрегенигиз эмда жууаплылыгыгъыз келлик заманда Россей къаллай боллугъун, аны дуняда жерин белгилерикдиле.

Къабарты-Малкъарны студентлери, ёз къыралыбызны къадырына кошумчулукъ этерге тийишлисин терен ағылап, бюгонюню кюннег келишген билим алыргъа итинириклерине, сурамлы профессионалла боллукъларына, республиканы, Ата журтубузну игилиги ючюн кюч-къарыуларын аямай ишлер-иклерине ийнанам.

КОЛЛЕГИЯ

Законлукъну кючлеу, инсанланы социал эркинликлерин сакълау - ал жанында

КЪМР-ни прокуратурасыны коллегия-сыны кенгертилген жыйылыуунда 2018 жылны эсеплери чыгъарылгъандыла эмда быйыл законлукъну бла право низамны кючлеу жаны бла борчла салынгандыла. Жыйылыугъа РФ-ни Баш прокуроруну орунбасары **Иван Сыдорук**, КЪМР-ни Башчысыны къуллугун толтургъан **Казбек Коков**, федерал инспектор **Евгений Ткачев** да къатышхандыла, деп билдиргендиле бизге надзор ведомствону пресс-службасындан.

Коллегияны ача, республиканы про-курору **Олег Жариков** жылны ичинде законлукъну кючлеу, инсанланы социал эркинликлерин сакълау, акъылбалыкъ болмагъанланы праволарын жалчытыу жаны бла уллу иш тамамланганын чертгенди. Ол санда айлыкъ заманында тёленирине, льготалы дарманла бла жал-чытыу, жашау журтла бла байламлы эркинликлени, предпринимательлени законлу излемлерин толтуругъа энчи эс бурулганды.

Ол белгилли этген шартлагъа кёре, фе-

дерал законлагъа 27,9 минг бузукълукъ этилгени ачыкъланганды. Аланы кетерир мурат бла 5186 эсгертиу этилгенди, 4560 адам низам эм административ жууапха тартылгандыла. Прокурор тинтиуледен сора следствие органла 123 уголовный иш ачхандыла.

Этилген мадарланы хайырындан ай-лыкъ ючюн борчну ёлчеми 49 миллион сомгъа азайтылганды. Иш берилуден токъсаны - низам, 74-сю уа административ жууапха тартылгандыла. РФ-ни Уголовный кодексини 145.1-чи статьясына бузукълукъла этилгени бла байламлы 2 терслеу материал жарашдырылганды. «Бу жаны бла иш андан ары да бардырыл-лыкъды. Бюгонлюкде уа республикада иш хакъ тёлемей жыйылгъан борч 41 миллион сомгъа жетгенди», - деп кошо-ханды прокурор.

Былтыр республикада эсегге алынган аманлыкъла 1,6 процентте азайгандыла (2017 жылда - 6729, 2018 жылда - 6620). Алай бузукълукъланы эсегге алыргъа уна-май кюйгъан шартла алыкъа бардыла.

Надзор тинтиулени кезиуюнде аллай 423 шарт ачыкъланганды. Уголовный ишлени тинтиую болжаллары созулгъанлары да тохташдырылганды (1119 иш). Прокурор-ла тийишлисича къаралмагъанлары неда кёп шартла тохташдырылмагъанлары ючюн 150 уголовный материалны арха, следствие органлагъа, къайтаргандыла. Надзор къатыланганы бла байламлы улутхачылыкъ дегенча аманлыкъла азайгъанларын белгилегенди докладчы. Былтыр а 260 коррупция иш этилгенди.

Коллегияда **Казбек Коков** бла **Иван Сыдорук** да сёлешгендиле. Ала прокурорла борчларын тийишли даражада толтургъанларын белгилегендиле, болгъан кемчиликлени кетериую юслеринден да айтхандыла.

Жыйылыууну ахырында надзор ишни кючлеу, ачыкъланган кемчиликлени кетериу, законлукъну эм право низамны жалчытыу жаны бла эсгертилеу этилгенди-ле эмда аланы тамамларгъа жууаплыла белгиленгендиле.

ТИКАЛАНЫ Фатима
хазырлагъанды.

КЪАРАУ

«Республикада шахарла шёндюгю излемлеге келиширча танг иш тындырылады»

Россейни Жамауат палатасыны ЖКХ, къурулуш эмда жолла жаны бла комиссиясыны таматасы **Игорь Шпектор** Къабарты-Малкъаргъа келип, эки кюн турганды. Ол КЪМР-ни Правительство-суну Председатели **Мусукланы Алий** бла тюбешгенди эмда аны бла регионну жашау журтла-къурулуш мюлкюню объ-ектлерин жангъча ишлерге кёчюрюуюну, жамауат контрольну кючлендириуюну, къыралны бла энчи иелени араларында бирге ишлеую кыйыматлы амалларын кенг хайырланууну онгларын созгенди.

Ушакъны кезиуюнде дагъыда бу бёлюмде инвестициялагъа тап онгла къураууну, ЖКХ-ны жумушларын тамам-лаууну, жашау журтлагъа оную этиуюну игилендириуюну, башха затланы юсюн-ден да сёлешингенди.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Уллу жазыучуну хурметине

2019 жылда 29 январьда 11:00 сагъ-атда Алим Кешоковну эсгертемесини аллында КЪМР-ни халкъ поэти, Социалист Урунууну Жигити, РСФСР-ни М. Горький атлы премиясыны лауреаты, СССР-ни Къырал саугъасыны лауреаты Алим Пшемахович Кешоковну хурметине аталган митинг эмда гоуле салыу жыйылыуу къураллыкъды.

Нальчикде тюбешюуден сора келгенле Чегем муниципал районгъа атланырыкъдыла, поэтни Шалушкада Юй-музейине.

КЕЛИУ

Федерал министр оноулашханды, черекчи полициячыланы жокълагъанды

РФ-ни ич ишле министри полицияны генералы **Владимир Колокольцев** Къабарты-Малкъарда болгъанды, КъМР-де МВД-ны оноучулары бла оператив кенгеш бардыр-

Экономика аманлыкълагъа, экстремизмге къажуа кюрешни кючлерге кереклиси энчи чертилгенди. Министр жолда жоруюно къорккусузлукъун жалчытыу жаны бла буйрукъла да бергенди.

Владимир Колокольцев РФ-ни МВД-сыны Черек районда бѐлюмон да жокълагъанды. Мында ол дежурный, уголовный розыск, экономика аманлыкълагъа къажуа кюреш бардыргъан эм миграцияны жумушлары жаны бла бѐлюмлени ишлери бла шагърейленгенди. Ол миграция бла байламлы къырал

жумушлары тамамлауны кырауага энчи эс бургъанды.

Федерал министр черекчи полициячыла бла да ушакъ этгенди эмда алагъа къуллукъларында жетишимле тежегенди. Ахырында былтыр декабрьде ишлеп башлагъан изоляторну да кѐргенди.

Ол кюн министр усталыкны ѳсдюрюу жаны бла Шимал-Кавказ институтунда - РФ-ни МВД-сыны Краснодарда университетини бѐлюмонда да – болгъанды, усталда бла да ушакъ этгенди.

ТИКАЛАНЫ **Фатима.**

Кенгеш

Къутхаруучулагъа - майдалла

Барз кюн РФ-ни МЧС-ини башчысы **Евгений Зиничев** Железноводск шахарда кенгеш бардыргъанды. Анда СКФО-да Къыйын болумланы болдурмау эм кетериу жаны бла Бирикдирилген къырал системаны эсеплерин чыгаргъандыла.

Къабарты-Малкъардан анга РФ-ни МЧС-ини Баш управлениясыны таматасы **Михаил Надежин** бла Правительствону Председателини биринчи орунбасары **Мурат Керетов** къатышхандыла.

Жыйылыуда сѐлеше, Евгений Зиничев адамла кѐп жыйылган объектеге борчлу халда страхование этиу керекди деген оюму айтаханды. «Ол заманда аланы иелери къорккусузлукъну жалчытыуа бютон жууаплы къарарла», - дегенди ол.

Дагыда министр тюр-

лю-тюрю тинтиулены юслеринден эки-юч кюн алга билдирген адетни къояргъа керекди, дегенди. Нек дегенде иеле контроль бардырылыкъ заманга кемчиликлерин кетерип, тинтиучюлеге алай тубейдиле.

Ызы бла ведомствону башчысы озган жылны эсеплерине кѐре бир къауум адамны саугъа-лагъанды. Аланы арала-рында РФ-ни Президентини буйругъа бла «За спасение погибавших» майдал бла Элбрус изле-ккъутхаруу отрядны 1-чи класслы къутхаруучусу **Хаджиланы Азвор** да болгъанды. Дагыда РФ-ни МЧС-ини «За содружество во имя спасения» майдалга Къыйын кезиуледе оноу этиу араны таматасы **Аслан Таов** тийишли болгъанды.

КЪАСЫМЛАНЫ **Аминат.**

Магъаналы тема

Арсен КАНОКОВ: Жаланга эллерибизни, алага жашагъанланы къорккусузлукъларыны бла тынчыкъларыны къайгъысын кѐреме

Кѐп болмай РФ-ни Федерал Жыйылыууно оыгаргы палатасында Шимал Кавказы регионларыны, ол санда Къабарты-Малкъарны, эллеринде бла шахарларында жашагъанланы табийгъат кючю хаталарындан къоруулауны юсюнден сѐз баргъанды. Ол сѐлесиуге Федерация Советни келечиси, Халкъла аралы ишле жаны бла комитетини таматасыны орунбасары **Арсен Канок** да къатышханды.

Редакциябиз **Арсен Башировичден** бу проблеманы тамамлар жолларыны юсюнден оюмун толуракъ айтырын тилегенди. **Бюгон биз ол ийген материалны басмайбыз.**

«Къабарты-Малкъарда ырхы келиу, жер кѐчюу, курт юзюлюу дегенча болумла терк-терк бола тургъанын барыбыз да билебиз. Ол битеу табийгъат энчиликле бла байламлыды. Битеу бу затланы эсге ала, 6 муниципал къурауыну 24 элинде къыйын табийгъат болумланы кезиуледе адамланы ол элени ичинде къорккусуз участкалагъа кѐчюрюноу къайгъысын кѐрюрге керекди. Аны ючюн ол жерледе жашау журт къурулуш ишлени бардырып башларга тийишлиди. Федерация Советде да аны юсюнден баргъанды сѐз.

Барыбызны да эсибиздеди, 2000 жылда Тырныаузда къаллай ырхы келгени. Аны кезиуледе 7 адам ѳлгенди, шахарны, юйлени да суу басханды. Ызы бла бу жарсыу 2008 жылда жангыдан кѐчюрюлген эди. Ол кезиуде Баш-Къара кѐл чыранла эрип толгъаны бла байламлы, энта да ырхы басады деген къорккуу туугъанды. Насыпха, прокоп этип, сууну аны бла жиберип, къыйын болумдан къутулур амал болгъан эди. Бу болумну Бийик тау-геофизика институтуны специалистлери РФ-ни МЧС-ни КъМР-де Баш управлениясыны къуллукъчулары бла контролда тутардыла.

Жер кѐчген участкалада жашагъанланы санын ачыкълау бла байламлы республикада контроль инженергеология тинтиуле бардырылганлай турардыла. Аллай биринчи тинтиулене 2012 жылда «Къабалкъгеомониторинг» ООУ-ну специалистлери тамамлагъан эдиле.

Андан бери КъМР-ни Правительствосуна заказы бла бу ишни «Гидрогеология» ФГУП РФ-ни МЧС-ни КъМР-де Баш управлениясы бла бирге бардыргъанлай турардыла. Энчи къорккуу «Акъ-Суу», «Бузулган», «Булунгу», «Огыары Куркужин», «Тырныауз» участкала туудардыла.

Башда айтханыбызча, бюгонлюкде къорккуулу участкалада орналган 24 эл барды. Ала Черек районда - Аушигер, Бызынги, Огыары Малкъар, Герпегеж, Къашхатау, Элбрус районда - Тырныауз ш., Элбрус, Быллым, Бедик, Огыары Бахсан, Кѐнделен, Лашкута, Зольск районда - Хабаз, Сармаково, Каменномостское, Залукоде, Этоко, Бахсан районда - Огыары эм Тѐбен Куркужин, Заюково, Атажукино, Чегем районда - Булунгу, Хасания бла Акъ-Суу.

Хал бек осал Герпегежде (220 юй) бла Огыары Куркужиндеди (190 юй). Сѐз ючюн, Огыары Куркужинде 31 юйорню болуму бек къайгырылууду. Ала манга жазып жиберген къагъытда юйлерине кирирге къорккуу, башха жерледе фтарда жашагъанларын айтадыла. Дагыда Лашкутада 13 юйор ырхы келиучю ызыны къатында жашайдыла.

Специалистлени оюмларына кѐре, адамланы къорккусуз участкалагъа кѐчюрюу ючюн 63, 441 минг квадрат метр жашау журт ишлерге керекди. Анга 1 млрд. 800 млн. 520 минг сом ахча тийишлиди. Республиканы бюджетинде быллай ахча жокъду. Ол себепден аны бир федеральный целевой программага кийирирге керекби. Республиканы власть органдары тюрлю-тюрлю инстанциялагъа къагъытла жибергендиле.

Алай алыкъын бир тюрлю оноу этилгенденди. Дагыда, мен билгенден, Россейде жер кѐчген эм ырхы келген участкаладан адамланы башха жерлеге кѐчюрюу бла байламлы энчи къырал программа жокъду. Аны себепли аллай программаны кыраууно юсюнден вопросу Федерация Советде кѐчюрюге тийишли сунама. Нек дегенде Север Кавказыны башха субъектлеринде да хал биздечиди.

Кѐчюрюге тийишли адамланы

тизмелери жер-жерли власть органа бла жарашдырылгъандыла эм КъМР-ни Правительствосуна берилгендиле. Адамланы жашагъан жерлеринден тышына угъай, эллери ичинде къорккусуз участкалагъа кѐчюрюлудиле. Неда ахча бѐлюнсе, хар юйор да жашау журтну къайда суйсе анда сатып алырга боллукъду. Былайда бек алга адамланы жашауларына заран тошмезин жалчытыуду.

Къабарты-Малкъарны власть органдары адамланы кѐчюрюу жаны бла ишни бардырырга болушлукъ излей РФ-ни Кавказы ишлери жаны бла министерствосуна тийишли къагъыт жибергенди. Аны себепли Федерация Советни кѐп болмай бардырылган кезиулю жыйылыуунда мен министр Сергей Чеботарѳха Россейни Правительствосу къорккуулу зоналада жашагъан адамланы кѐчюрюу вопросха къарар мурат этемиди деген сорууну бергенме.

Ол айтханнга кѐре, битеу да Шимал Кавказда ырхыладан бла куртпадан сакъларыкъ къурулушланы бардырыуа битеу да 31 млрд. сом изленеди. Къысха заманны ичинде республикалагъа, ол санда Къабарты-Малкъарга да, биринчи финансла ашырылыкъдыла. Адамланы кѐчюрюу ишлерге уа 36 млрд. сом чакълы керек боллукъду. Министр бу вопросу РФ-ни Правительствосуна жыйылыуунда кѐчюрюп, тийишли санауаны да кѐр-гюзтенин айтханды. Мындан ары да бу вопросу жашауда бардырыуу бла байламлы ишни манга бек магъаналыладан бири боллукъду.

Битеу алып айтханда, мен министрни докладына ыразы болуп къалгъанма. Анда шимал-кавказ регионну айнытыуа иги кесек ахча бѐлюннгенин айтхандыла. Ол а, сѐзсюз, къууандырады. Табийгъат болумла бла байламлы къорккусузлукъну жалчытыуа, адамланы кѐчюрюуге да бирге 67 млрд. сом тийишлиди. Мен оюм этгенден, башда сагъынылган жарсыуну кетериуно хал бек осал элледен бла юйледен башларга керек боллукъду. Проблеманы магъаналылыгъын эсте ала, ишимде анга энчи эс бѐлюр муратмын».

Басмагъа **ТАППАСХАНЛАНЫ Аминат** хазырлагъанды.

Жангыртты

Ара больница омакъланады

Черек районну администрациясыны башчысы Муртазаны Борисни башламчылыгы бла, Мокваланы Арсен эм Узейланы Кязим да къырал эмда спонсорла болушуп, ара больницага ремонт этиледди. Бу магъаналы ишни бардырырга районда ОМВД-ны таматасы Хапаланы Далхат, ОВО-ну таматасы Ахкѐбекланы Жамал, 5-чи номерли ИФНС-ни оноучусуну орунбасары Къуылланы Ахмат, «Черекское ДРСУ» биригуюно таматасы Чатталаны Марат, «Черекский РПК» учрежденияны таматасы Лелюкаланы Хамит, «Черек РЭС-ни» таматасы Жангоразланы Хасан, «Черекгазны» таматасы Шунгарланы Хасан, Къашхатауну иймамы Алик Мецелов, ОМС-ны бѐлюмонно таматасы Ажоланы Ахмат да юлошлерин къошхандыла.

Дагыда Биттууланы Алийхан, Мечиланы Батыр, Байсыланы Мухажир, Мокваланы Арсен эм Узейланы Кязим да къолларындан келгенича болушхандыла. Ала берген ахчага учрежденияны палаталарына бла арбазына ремонт этилгенди эм башха къурулуш материалла да алыннгандыла. Мекам, жангырттылып, омакъ болгъанды. Бюгонлюкде хирургия бѐлюмге ремонт этилип бошалгъанды, энди ишле саусузла кюндюз жатхан стационарда бла терапия бардырыладыла.

Больницаны баш врачы Рахайланы Аслан быллай магъаналы ишни юсюнде улуу кѐллюлюк этмей болушханлагъа жюрек ыразылыгъын билдиреди.

Черек муниципал районну администрациясыны пресс-службасы.

27 ЯНВАРЬ - ЛЕНИНГРАД КЪУРШОУДАН ЭРКИН ЭТИЛГЕН КЮН

Ёмюрге болмагъан жигитликни, чыдамлыкъны эмда жашаргъа итинуңу юлгюсю

Сандыракъ планла

Ленинградны блокадасы адам улуну тарыхында бек кюйсюз, ачы, кыйын кезиуледен бириди десек, жангыллыкъ туйюлбюз. Тюрлю-тюрлю тарихлеге кере, аны кезиуонде шахарчылары жартысы ачдан, суукъладан жоюлгъандыла. Алай битеу сынаулагъа, душман авиацияны атышуларына да къарамай, ленинградчыла хорламны жууукълашдырыр ючюн кеслерин аямагъандыла.

Фюрер битеу дунягъа: «Ленинград, бишген алмача, къол аязыма тюшеригин ашыкъмай сакъларыкъма», деп махтана эди, шахарны къуршоугъа ала. Алай Гитлер кесини муратына жеталмагъанды, анга былайда умутун юзюрге, аны бла бирге уа совет халкъны къатылыгын сынаргъа тошгенди. Бу жигит шахарны немисилледен азатлаугъа уа Къабарты-Малкъарны жашлары бла къызлары да къатышандыла.

Блокада 872 кюнню бла кечени баргъанды: гитлерчиле къыралыбызны шимал ара шахарын къуршоугъа 1941 жылда 8 сентябрьде алгъандыла. Алай аны эркин этер ючюн а совет аскерчилеге юч жыл къазауат бардырыргъа тошгенди, блокада 1943 жылда 27 январьде

Ленинградда 98 минг сабийчик туугъанды, ол санда 1941 жылда – 68 минги, 1942 жылда – 12,5 минги эмда 1943 жылда уа 7,5 минги. Къагъанакъла ачдан ёлмез, аланы сют бла жалчтыр мурат бла Педиатр институтну врачлары юч къумалы ийнек тутхандыла.

Ленинградчыла Хорламны къолдан келгенлерича жууукълашдыргъандыла. Хар кюнден да шахарчыла жаралы болгъан аскерчилеге къанларын бергендиле, алай теленген ачаны алмай, фронтха жыйгъандыла. Арта бу ачагъа «Ленинградны донору» деген самолёт ишленген эди. Блокаданы кезиуонде уа ленинградчыла 144 минг литр къан бергендиле фронтха.

Ётюр лётчибиз

Ленинградны эркинлиги ючюн жанын-къанын аямагъанлары арасында халкъыбызны жигит уланы **Байсолтанланы Алимни** атын биринчилини санында сагъыныргъа керекди. Ол Совет Союзну Жигити деген атха нек тийишли керюлгенини юсюнден документ

ара газетде самолётуну къатында сураты басмаланган эди. Ол а, сёзсюз, аны уста лётчик, жигит аскерчи болгъанына шагъатлыкъ этеди. Керменланы Магомметгерий, Байсолтан улуча, Балтий тенгизни башында хауа сермешледен биринде жоюлгъанды.

Кыралыбызны шимал жанында эм ариу шахарны сакълаугъа къатышхан жигитлени белгилер мурат бла 1942 жылда «Ленинградны къоруулагъаны ючюн» майдал тохташдырылгъанды. Аны кёкюрегинде жорютгенлени арасында **Къулбайланы Къыралбий, Атабийланы Мухарбек** да бар эдиле. Ефрейтор **Биттирланы Чапай** да тийишли керюлгенди бу бийик къырал саугъагъа. Ол къулдукъ этген 115-чи зенит артиллерия полк шахарны шимал жанын къоруулагъанды.

Белгили жазычу, Улуу Ата журт урушну тинтиучюсю Занкишиланы Хусей «Жигитликке къартлыкъ жокъ» деген китабында уа Ленинград ючюн сермешлеге къатышхан жигитибиз **Доттуланы Ибрагимни** юсюнден да жазады: «1943 жылда жайда Баш Командующийни буйругъу бла Дотту улу къулдукъ этген 270-чи дивизияны къуршоуда турган Ленинградны азатларгъа жибередиле. Дивизия Ладога кёлно кюнчыгъыш жагъасуушчиди гитлерчиле бла къазауат этген башха аскер ёлмюмлеге къошулады. Къуршоуну аз-аздан кетериле баргъаны фашистлени тынгъысыз этеди. Гитлерчиле, жигит шахарны къолгъа эталмазлыкъларын билип, башларын алып къачаргъа кюрешедиле. Гитлерчилени къууа, Ибрагимни дивизиясы Смоленскийни тийресине жетеди...».

Шахарны жакъларгъа кесини юлюшюн **Жантуудуланы Ибрагим** да къошханды. Ол къулдукъ этген 46-чы энчи лыжа батальон шахарны тегерегинде агъахлада душман бла къанлы сермешле бардыргъандыла.

Ленинградны эркинлигин жууукълашдырыр ючюн совет аскерчиле жанларын-къанларын аямай урушхандыла. Кёплери атларын жигитлеча ёмюрюк этгендиле. Алай къызыу сермешледе жоюлуп, къарындаш къабырлада басдырылып къалгъанла уа ненча болурла? Аланы санында уа мени аптам **Тикаланы Ахмат** эмда аны къарындашы **Солтан** эм бизни башха жигит уланларыбыз д. Ол дунялары жарыкъ болсун.

ТИКАЛАНЫ Фатима.

Шимал Кавказ кюн сайын

Дагыстандан къой

этни кёше жаратадыла

Дагыстандан ашарыкъла Россейни эмда тыш къыралланы рынокларында кёпден-кёп сатыла барлыкъдыла, деп билдиреди REGNUM. Эл мюлк затла чыгарыучула тыш иеле бла бирге ишлеуно кенгертедиле. Россейни регионларында жашагъанла Дагыстандан Андан келтирилген этни артыкъда бек жаратып аладыла.

Республиканы бек уллу предприятяларындан бири – «Кизляр урцкый мясокомбинат» ООО быыйл Санкт-Петербуртта ити кесек эт жиберирге белгилейди. Ол продукциясын Волгоградха, Ростовха, Ставропольгъа эмда Чеченнге жиберип туралды. 2017 жылдан а Иран бла бирге ишлеп башлагъанды. Андан бери анга къой этден 400 тоннадан аслам жиберилгенди.

Элбрус – сайланган курортланы санында

«ТурСтат» аналитика агентство быыйл кыш кезиуде солургъа къайсы курортла сайланганларын билер мурат бла Интернетде соруула бардыргъанды. Алайды да, сорулгъанлары 40 проценти Сочиин жаратхандыла, 15 про-

центи Москва областыны, 14 проценти уа Шимал Кавказны курортларын («Доммай», «Архыз», «Элбрус», «Ведучи») сайлагъандыла.

Тизмени ахырына Шерегеш, Уралны, Ленинград областыны курортлары тошгендиле.

Чеклерин тохташдырадыла

Чеченни башчылары Дагыстан эмда Ставрополье бла чеклери тюз болгъанларын бла къалгъанларын тохташдыра туралдыла. Шимал Осетия бла аллай иш бошалгъанды.

-Дагыстанны бла Чеченни

арасында чекле бла байламлы бир тюрлю даулаш жокъду, ол иш бир бирини ангылау, бир бирини сейирлерин эсге алыу халда тамамланьлады, - дегенди Чеченни Парламентини таматасы Магомед Даудов.

Энчи иелени себешликлери

Къарачай-Черкесде энчи иелени къаууму Архыз курортда 550-ден аслам жери болуукъ эки къонакъ ной ачар умутлудула, деп айтылады

«Шимал Кавказны курортлары» компанияны пресс-службасыны билдирююнде. Ала ачысала, 100 ишчи жер къураллыкъды.

«Огъары Ларс» тюрленирикди

Шимал Осетияда быыйл Аскер-Гюржю жолда чекден ётдюрген «Огъары Ларс» пункт жангъыртлыкъды. Бююнкюкде тийишли проект документле хазырлана туралдыла. Аллай иш анда 2009 жылдан бери да бардырылмагъанды.

-Проект толтурулса, бу пунктдан ётериклени саны ёсе-

рикди, тыйгъычла да шёндюча улду болуукъ туйюлдюле. Кертиди, ол къырал контроль органланы излемлерин жаланда 50 процентге толтуруукъду, - дегенди ТАСС-ха Шимал Осетияны таможенасыны таматасыны биринчи орунбасарыны къуллугъун толтурган Алик Хаев.

Жандаурулукъ проект

«Шимал Кавказны курортлары» компания «Лъжалачакъырадыла» деген жандаурулукъ проектни чеклеринде дерсле къурап келгенди тёртюнчю жыл барады. Былтыр

алай бла 500-ден аслам сабий юйренгенди, жюзден артыкъ дерс ёттенди.

Быыйл а бу ишни къурагъанла, 700 школчуну юйретип, рекорд салыргъа умут этдиле.

Ярыдаг тауда - альпинизмден чемпионат

Дагыстанны Докузпарин районунда 2-16 февральда Россейни альпинизмден чемпионаты бардырылыкъды. Аны юсюнден республиканы Миллет политика жаны бла

министерствосу билдиргенди. Эришюле бийиклиги 3925 метр болгъан Ярыдаг тауда ётерикдиле. Аны Альпинизмден битеуроссей федерацияны сайлагъанды.

Ингушетияда – гинжи театрланы фестивали

Ингушетияда быыйл гинжи театрланы «Тауланы байрам» деген халкъла аралы фестивалин ётдюрюрге белгилейдиле. Федерал мианистерствогъа энчи заявка да берилгенди.

Аны юсюнден регионну башчысыны пресс-службасы билдиреди.

Ингушетия быыйл – Россейде Театрны жылында – дагыда бир неча чыгармачылыкъ проектни къурагъа мурат этеди. Ол санда «Театр дунняны ачабыз» деген маданият-билим беруу программаны бла жырлагъан актёрланы региона аралы фестивалин бардырылыкъды.

Информгентстволаны материалларына кёре **ТЕКУЛАНЫ Хауа** хазырлагъанды.

кетерилгенди. Бу кезиуде шахарда болгъан сейир шартла бла шагъарей этерге сюебиз.

Бойсунмагъанла

Сёз ючюн, къуршоуну кезиуонде уа, экспертле санагъанларымча, фашистле 150 минг артиллерия топ, 107 минг фукас топ атыдыргъандыла. Аланы хатасындан 3 минг мекям жер бла тенг этилгенди. Алай ленинградчылары жигитликлерини хайырындан баш магъаналы эсгертемеле, тарых мекямла сакълангъандыла. Ол санда Аничков кёпюрден атланы эсгертемелери тешилип, аланы жер тюрбюне басдыргъан эдиле.

Блокаданы биринчи кюнлеринде, алыкъа аны кюйсюзлюгю ачыкъ белгили болгъунчу, адамлагъа ётмек жетер тенгли бир юлешингенди. Алай ун аз болгъаны ачыкъланганлай, аны ёлчеми къысхартылады: ишчилеге кюннге 250 грамм берилгенди, сабийлеге бла урунмагъанлагъа уа – 125 грамм.

Алай анга ётмек деп айтхан да къыйынды. Шёндюгю эркинликке юйренгенле аны ауузгъа да алалыкъ туйюлдоле: къара будайгъа бла зынтыгъа целлюлоза, назыны ийнелерин, солод, аныча башха къошакъла этилгендиле. Аны ючюн а ётмек ачы эм къап-къара болгъанды.

Къаты бирлешни

Алай къазауатха, ачыкъкъгъа, хауаны сууукълугъу 32 градусха жеттенине, юйле жылытылмагъанына да къарамай, блокада

эки бла жарым къагъытны алады. Аны командири жазгъаныча, Балтияны илячини самолётунда душман аскерлеге къажау урууда кёкге 277 кере чыкъгъанды. «Ол къайда учса да – Ханкун, Таллини неда Ленинградны кёгюнде – фашистле жигит лётчик Байсолтановну кюнн сынайдыла», деп башланады документ.

Бизни 22-жыллыкъ жигитибиз 45 хауа сермешде душманны 19 самолётун жокъ этгенди, ол санда кесиней тёртосюн, аскерчи нёгерлери бла бирге – 13, экисин а душман аэродромгъа чабыулдукъну кезионде. «...1941 жылда 14 сентябрьде душманны беш самолёту стрельняны тийресинде бизни аскерлеге от ачаргъа умут этедиле. Жолдаш Байсолтанов терк окъуна душманнга къажау сермешни башлайды. Кеси Ю-88 самолётну агъызады, къалган душман самолётла уа бизни аскерлеге жукъ да этмей алайдан къачып къутуладыла...», деп жазылады аны саугъалау документде.

Башха таулу къоруучула

Керменланы Магомметгерий да Балтий фронтну авиациясында къулдукъ этгенди. Ол урушха дери Нальчикде медучилищени бошагъанды. Аны бла бирге уа аэроклубха жорюп, самолётда учаргъа юйренип, лётчик усталыкъны сайлагъанды. Магомметгерийни 1943 жылда «Красная звезда» деген

Юбилей

Кыйын кези

Ол сзююнде тууганды. Ёксюзлюкно ачылыгын сынаганды - анга жыл болганды, анасы Хадидат, Къаитланы кызлары, дуниясын алышханды. Къызчык атасыны анасы Гочияланы Айшат бла къалганды. Анга онбир жыл толургъа, ыннасы да жашау жолун тауусуп, сабийни интернатха бергендиле. Роза анда ёсгенди. Сёзсюз, бу къыйынлыкъла бары да аны жюрегинде кеси кесине къайгырыу, кесин къоруула сезимни туудургандыла.

Аны айтханым, жашау жолунда не бийиклеге жетген эсе да, Роза ары жолланы, тегерекден бир тюрлю бир болушлукъ болмай, кеси ызлаганды. Окъургъа уа гитчеликден талпынганды.

Окьюу

Кечгюнчюлюкден онунчу классны таууса тургъан заманында ахлулары бла аням кеси ёсдюрген гитче къарындашы Къаитланы Хусейни юйюрю бла Къарачайда Зеленчук элге къайтханды. Жер-жерли институтте математика факультетте тургенди. Устазларындан бири, Ленинграддан келген тиширлы, аны художестволу самодеятельностьха тири къатышханын, намула да жазганын билип, ол затлагъа фахмуосун керюп, анга артистликни жоралаганды эм Тбилисде ол усталыкыгъа окъургъа адамла ала тургъанларын билдиргенди.

Орусланы Роза анда Шота Руставели атлы академия театры студиясына кирип, сау къыралгъа белгили режиссёр Миха-

меланы Ибрагим жазып, «Тойдан сора» эм «Аслижанны жыры» деген оюнгагъа къараганды, театры ызындан къоншу элге барып, аладан айырылалмай турганды.

Аны эслеп, Къудайланы Маржан Къулийланы Борисге: «Бу кыызгъа бир сор, ким болур, театры былай сыйген? Ангылагъан а эте болурму?» - дегенди. Ол алагъа къарачай тилде жууап этип, ким болганымы айтхандан сора уа, Къулийланы Борис аны малкъар театргъа чакырганды. Ол заманда Роза Омскде театргъа чакырылып тура эди, алай кеси тили, кеси дини бла айырылыргъа сыймегенди.

диле алагъа, сабий туугъанда, биринчиле болуп жетгенлери эсимдеди».

Рольларыно кеп тюрлююго

Орусланы Роза малкъар сахнада кеп тюрлю адамны сыфатын къураганды: Г. Фигейредону «Тюлко бла жюзюмонде» («Эзоп») Мелисаны, Ж.-Б. Мольерни «Дон Жуанында» донья Эльвираны, А. Пушкинни «Таш къонагында» донна Аннаны, С. Михайны «Атсыз жулдуз» драма-сына Монаны, Жантууланы Ис-саны «Осуятында» Сафиятны, Маммеланы Ибрагимни «Нарт Ёрюзмегинде» Сатанайны, «Ша-

САХНАДА БИР БИРГЕ УШАМАГЪАН СЫФАТЛА КЪУРАГЪАН АКТРИСА

Билеклик этиу

Профессионал урунуу жолун ол 1972 жылда Къулийланы Къайсын атлы Малкъар къырал драма театрдa башлаганды. Танымагъан жеринде, сен билмеген адамла бла жангы жашау башлагъан кимге да тынч туюнюдо, Розагъа уа - бютюнда. Нек десенг, алда сагъынылгъаныча, ол юйюрге ёсмегенди, аны кылыкъ хунери да, ол болумгъа кере, башхалагъа ушамаганды. Болсада адам къайда да адамлай къалады — анга тамата

Къарачай-Черкес Республиканы сыйлы артисткасы Орусланы Роза бу кюнде юбилейни белгилейди. Ол кыркъ жети жылны ичинде Къулийланы Къайсын атлы Малкъар къырал драма театрдa ишлеп келеди.

тишимлерине къууанган эдим. Андан бери ол орус тилде «Кесим жангыз келмегенме» деген ат бла Санкт-Петербургда китап да чыгарганды. Ол иги кесек инсан, лирика, философия назмуланы автору. Ала жапсарылмаз ёксюзлюкно ачыуун, ныхыт жолланы къыйынлыклары, сахна жарыкны насыбын да кереген таулу тиширлыну оюмларын ачыкълайдыла.

Келсем да мен, болуп адам, Аллах кеси жаратханлай, Турдум ёмюр жангызлыкъда, Тюз жаралы къанатпылай.

пъесаларында. А. Барангны «Жамауатны оюму» деген оюнунда уа тёрт тёлю тиширлыну сыфатларын къураганды.

Ыразылыкъ

«Эм иги актёрла - миллиetni алтын хазнасы Кучукланы Магоммет, Балаланы Омар, Къудайланы Ахмат бла сахнагъа чыгып, анда биринчи атламла этерге кюрешгениме Уллу Аллахха ыразыма. Хан Ахмат улу бла (Зейтун), эл багъасы Бачиланы Ахмат, Будайланы Ольга, Юсупланы Хамит, Бапыналаны Зариф бла баш рольлада сахнагъа чыкыгъаным насып да, ёхтемлик да сынатады. Алай эсе уа, мени жашау муратым толганды», - дейди бюгюн Роза. Ол ауруп тургъан жеринде, больницадан къачып келип, ролон ойнап, ызына алай къайтып тургъаны ишине уллу сыймекликни ышаныды.

Сахнада ма быллай, бир бирге ушамагъан сыфатла къурагъан актрисагъа тынч болмаз - ненча адамны къабына кире эсенг да, анчасыны энчи къадарын элте, андан бир кесеги уа жюрегинге кирип, кылыкъ хунеринги шартларына къошулады. Ол Руслан Фиров, Къулийланы Борис, Казбек Дзурдагов, Атырзаланы Магоммет, Мухаддин Черкесов, Леонид Ёркенов эм башха режиссёрла бла ишле-генди.

Поэзиягъа сыймеклик

Бир фахму ызындан башхасын тартып келеди дейдиле - Орусланы Роза жаш заманындан окуна назмула жазды. Иги кесек жыл мындан алгъа, аны къол жазмаларын, ызы бла газетде, журналда да басмаланган назмуларын окъугъанында, актрисаны лирика жанрда же-

Аяз болурма да бирде, Ачыгъаным кетер кери. Созарма май эрттенинде Теири кылыкъ, жасай жерни.

Ах, къаллай жел боллукъма мен! Да, болмай а къалмам, ийнан! Жюрек жарам - къадар берген - Бирил ол тасханы жалан.

Тырмашыу

Актрисаны жетишимлерин башхалагъа ушамагъан табийгъат фахмусу бла бирге иш келлюлюго да белгилейди. Не бек хунерли болсанг да, кюн сайын ишлеп турмасанг, жарты жолда къалыргъа къоркъууду. Орусланы Роза аллайладан туюнюдо - ол, тынгысыз къада-ры юйретгенча, таукелди, этимлиди, иш келлюдо. Арба-зында тахта этип, ариу гюлле ёсдюрген, жашауну ала бла жасаргъа сыйген тиширлы - эки кызыны анасы, насыплы ынна, къарау-чула сыйген актрисады.

Таматасы - Гайыланы Лейла Шимал Кавказны искусстволарыны институтунда актёргъа окъуганды, ызы бла Москвада Управление университетни айырмалы бошаганды, искусствование илмуланы кандидатыды. Кеси да Петербургда культура эм билим алыу область управленинда бёлмюно таматасыды. Аны ары В. Матвиенко айырып салгъаны анасыны ёхтемлиги. Эльвира уа бийик билимни юристди. Ол фельдшер-массажистке да окъуп, ишлеп турады.

Орусланы Роза «Сыйлы ветеран» эм Мечиланы Кязимни майдаллары бла сауугаланганды.

МУСУКАЛАНЫ Сакинат. СУРАТДА: (башында) Орусланы Роза КъМР-ни сыйлы артисти Бачиланы Ахмат бла.

«Геростратны ёлтюрюрге» деген спектакльни премьерасындан сора,

май къаласында» Зайнафны, Г. Лорканы «Къанлы тоюнда» Леонардону юй бийчесин, Токумаланы Жагъафарны «Чонай къатын алады» пьесасында Ийнехан-ны, Тёппеланы Алимни «Азап жолунда» Айнаны, Г. Горинни «Геростратны унутургъа» деген пьесасында Клементинаны, Атырзаланы Магомметни «Акъ гюлюнде» обурну, Вина Дельмарны «Тамблагъа кюннег жол кый» атлы пьесасында Нелли-ни, А. Островскийни «Хайырлы жеринде» Полинаны эм д.а.к.

Ананы ролон а ол кеп кере ойнаганды: У.Ахмадовну «Мени багъалы келиним», Боташланы Иссаны «Таулу тиширлыну жи-гитлиги», Къулийланы Элизатны «Ёрге ёрлеу», Лопе де Веганы «Хитроумная влюбленная», Думбадзени «Белые флаги»

ил Туманишвилини къолунда окъуганды, актёр усталыкны таскаларына юйренгенди.

Сёзсюз, кыйын эди не жаны бла да, тышындан болушлукъ болмай, жуукъ-ахлу ол усталык сайлагъанын жаратмай, жангыз стипендиягъа къарап жашагъан. Ол заманда анда жырчы факультетде окъугъан Жанатайланы Исмайл бла аны юй бийчеси Аслийжан анга къалай билеклик этгенлерин Роза бир заманда да унутмайды. Ала ёксюзге къарындаш, эгечлик этгендиле.

Хунерни жилтини

Тбилисде окъуун бошап, не заманда да ахлуланы жылыуларын излеген Роза Къарачайда Зеленчукка къайтханда, 1971 жыл бара эди. Ол заманда Малкъар театр Къарачайда гастрольлада терктер бола турганды. Аны бла да жаш артист ол кезинде шагърей болганды. Биринчи кере, Мам-

тёлюно артистлери кеп тюрлю сынау кёпюрледен хатасыз ётерге болушхандыла. Бек башы уа - малкъар сахна излегенча, ана тилде шатык сёлеширге юйретгендиле. Сау эки жылны Маммеланы Ибрагим аны малкъар тилни мелодикасына юйретгенди. «Таматала аталыкъ, анализкъ да этгендиле. Къудайланы Маржан, Махиланы Забака, Биттирланы Абидат, Кючмезланы Шарифа эм башхала мени тиширлы жу-мушлагъа тюзелгендиле.

Юйдегили болганында да хар нени адети бла ала къурагандыла, къайынланы алларында, уллу юйюрге баргъан эдим - сегиз сабий, ата-ана, мени ёксюзлюго-мо унутурдургъа кюрешгендиле. Алагъа жюрегимден ыразыма, ол дунчалары жарыкъ болсу! - дейди бюгюн Роза. - Ахматланы Зейтун бла юй бийчеси Будай-ланы Ольга, алтын юйюр деген

Жылда адамга кыяларга

Бызынгыга кезиулю кере барганым-да Ботталаны Хауханы жашы Хайбарны жокчалаганма. Юй бийчеси Аналаны Борисни кызы Сакинат былтырны ахырында ауушканды да, анга жарсыган болмаса, башка кыягысы жокду. Да хау, ёмюрден ахыргы бирге жашап келген, кёпню кёрген эмда сынаган жашуу нёгеринген айырылган, ансыз турауа юйренген алай тынч туйюлдо.

Хайбарга 90 жыл болады. Аксакалны кыатында сабийлери, туудуклары, аладан тууганла да кыанат кыагып айландала. Алагы кыарсанг, жалаңда иги заманларынгы эсерлигинг келеди, огурулу сезимле жоклайдыла акылынгы.

Юй кыурау

Хайбар бла Сакинат бир бирге тубегенлерин насыпха санап жашагандыла. Кертиди, ол халкыны бек кыяын заманында, узак Кыргызыстанда, болган эди. Сёзсюз, танымагъан, билмеген жерде жашуу кыураган тынч туйюл эди юйюрге. Болсада ол кезиулерин ала жюрек жылуулук бла эсгергенди. Ол да сейр туйюлдо: анда от тиргизгенди, биринчи сабийлери да анда тууганды.

Кавказга кыайтханларында да кыяйналыр ючюн кыалмагандыла. Аланы тууган эллери Кыякы жок болуп эди, аны ючюн Бызынгыда ю сюрге туюшдо. «Ол заманда адамла бир бирлерине бек сак болгандыла, жуууклук кючлю эди,- деп эсгереди Хайбар. - Изеу этип, журтла сюеген биз, бичен этген биз, бир бирге онг тапдырырга кюрешген биз».

Аны ёмюрю колхоз иште кетгенди. Алгы сюрючю болганды, арта да жюк ташыган машинаны жюрютгенди. «Бызынгы» альплагерьге жол ишленгенден да бири болганды ол. Алай бла юйюрюн

Кыачан да тегерекке огурулулук жая

бир затдан кем этмез ючюн, кече-кюн демей ишлегенди. Сакинат а жети сабини кыагысыны, юй жумушлары да кеси боюнуна алганды. Болсада мюлк ишден тохтарча сылтау туйюл эди ол.

Адеп-кылыккыга юйретну

Ата-ананы кюн сайын юйюр кыагылары кезге артык кёрюнмейди. Болсада Сакинат, Хайбар да сабийлери жашауда жерлерин табар ючюн кыолларындан келгенни аямагандыла.

- Аминат бла мен орта энчи билим алып кыалганбыз,- дейди жашлары Жабраил. - Кыалганларыбыз а бийик окуу юйлени бошагандыла. Атабыз бек кыатыды адеп-кылыккыга, керексиз тырман этмеучюдо, алай терлики да кечмез. Анабыз да ауур акылы болганды. Мен оюм этгенден, аллай адамла энди жокдула. Кёрген кыяынлыккыла аланы

бютюн жумушакъ эте барганларына сейр-синирчады.

Сабийле да таматаланы ыразы этерден кыалмагандыла. «Бир кыагыбыз сегиз жыл мындан алгы ауушканды,- дейди кыарт, мудахланып. - Ол бизни жюрегизге уллу жара болуп ёмюрге кыаллыкды. Кыалганла уа кыуандыргъан болмаса, жюрегизни кыайнамагандыла».

Ахшы билимди болурга итиную туудуклагы да кёчгенди. Ала школда окуганларында ынналары, аппаларын да жетишимлери бла кыуандыргандыла, район, республикалы конкурслагы да тертер кыатышып, алчы жерле алып ёхтемлендиргенди.

Хызырны жашы Борис а школ олимпиадала хорлаганы ючюн Финляндияга окуна барганды. Ол Кыбарты-Малкыра кырал аграр университетни экономика бёлюмю бошаганды.

Будённыйни майдалы

Ботталаны юйюрлеринде эрттеден бери турган бир эски дипломат барды. Аны ичи Хайбарны бла Сакинатны дипломларындан, саугаларындан, башка документледен толуду. Аланы араларында «Урунуу ветераныны» кытапчыгы, бет жарыкы ишлегени ючюн берилген грамотала да кёлдюле.

Алай Хайбарны бек уллу ёхтемлиги уа Орта Азияда алган майдалыды. Аны бере туруп, айтхылык Будённый, кыолун кыаты кысып, ахшы урунган ючюн ыспас этгенди да ол тертер-тер эсгеричюдо. Сакинат уа «Ана махтаулукну» майдалы багалы эди.

- Бизни юйюрте дагыда бир хазна барды,- дейди Жабраил. - Ол алтын суу ичирилген кюмюш бел бау бла ёшюнлюкю. Аланы анабыз сюрюнде да

сакылаганды. Ала ючюн анга бек уллу ахча да бергенди, алай ол унамаганды сатарга. «Насып ахчада туйюлдо, заманланы байлашдыргъан затладыла была. Мени анамы анасындан кыалган хазна. Аны ючюн бютюн багъалдыла манга», - деучю эди.

Сакинат кыаганакылай ёксюз кыалганды. Анасыны кыарындашы ёсдюргенди. Аны юй бийчеси Гайыланы Налжан да анга ёз сабийинден башка болмаганды. Кыаыз жетгенде уа, анасындан кыалган бел бауу бла ёшюнлюкю бергенди. Аланы ич жанлары сахтияндан болганы ючюн иги да седиргенди. «Алышындырыр акыл да этген эдик, алай арта болганыча коярга келишген биз. Озгъан заманла бла баймалык алай бютюн кыаты сезиледи деген акылда», - дейди Жабраил.

Ата юйю

хычыушлугу

Жети сабийи, он туудугу, аладан тууганла да тёрт боладыла. Тенг, жууук да кеп.

- Атабыз бла анабыз бизге юлго болуп келгенди. Ала армай-талмай ишлегенди, бир бирге намыс, сый бере, миллет адет-тёреге табына жашагандыла,- дейди Жабраил. - Кыиже жарлыды, байды демегенди, адамны миллетине кыарамагандыла, келгенге жарык тубегенди, ачлай жибермегенди. Юйюбюз а не заманда да кыонаксыз болмайды.

Бир жол алагы интернационал шёухлукну программасына кёре Сириядан бир неча сабий келгенди. Ала аллай

кыонакбайлык этген эдиле, тыш кыраллы балачыкыла аладан кетерге унамай окуна тохтарча. Жашауу ахыр кюнюне дери Сакинат, жыл саны жетгенине да кыарамай, юйге адам кирсе, олсагат анга таулу кыонакбайлык этерге ашыкганды. Аны ол огурулу ызын кызылары Аминат да кыаты сакылайды.

Арбаз сабий ауауладан толлукду

Май жетерге артык кеп кыалмаганды. Ол а неди? Бу айны ортасында, тереде болуучусу, Бызынгыда Ботталаны арбаз биягы адамдан, сабий ауауладан толлукду. Ол кюн битеу юйюр жылылды. Кыачан эсе да бирде ол тёрени Хайбар башлаганды. «Атабызны эмда бизни асламыбыз да тууган кюнлери май айга тышедиле. Ма аны ючюн жылылабыз барыбыз да бирле».

Алай биз ары дери да атабызны бла анабызны, терк-тер жокылап, кереклерине кыарат кетгенди. Быйыл а, жарсыуга, бек суйген адамыбыз арабызда боллук туйюлдо. Бюгонлюкде арабыбыз мудахды, ол бизни барыбыз да жюреклерибизге сынтыл болмазлык уллу жарады,- дейди кёлю тола Жабраил.

Кыолу неге да жарашан хунерли Ботталаны Хайбарны аты «Бызынгы» альплагерьде орна-тылган мермер ташны юсюнде да жазылды. Андан сора да, ол жюк ташыган машинасы бла эллилерине болушмаган кюню болмаганды. Аны игилиги бюгон да унутулмайды.

ХОЛАЛАНЫ Марзият. СУРАТДА: Хайбар бла аны юй бийчеси Сакинат.

Ханткыанга

Уча шишлик бизни ашларыбыздан нек чыгып барады?

Кыарачай-малкыра миллет бурун заманладан бери хайырланып келген ашарыкылары онла, жюзле бла санарга боллукду. Аладан бир кыаууму битеу дунягыда да белгиледи. Ол санда айран, хычинле, жалбауур, шишлик эм башкала.

Бюгон биз бирини юсюнден айттайык. Ол уча шишлики. Аны асламысында тойлада, уллу кыуанчлада этгенди. Сыйлы кыонакылары алларына салгандыла. Кесин да анга деп ишленген тегенени юсюнде.

Тегенени уа асламысында кыайын, жерк, жёге тереклени агачындан ишленгенди, аны да ёзегини бир жанын алып. Кысыха айтханда, жумушакъ агъач-

ладан. Энди нарат, назы да жумушакъладыла. Алай тегенени аладан этмегенди. Аланы кеслерича ийислери бардыла. Учаны адамланы алларына салырдан алгы ариу, тап бишириге керекди. Ол ишн да хар ким да эталмаганды. Аны да кесини усталары болгандыла.

Бир-бирле малны тёмегин кыарыулу шиге чанчып, эки жаны айры агъачлагы орнатып, мыдых отда биширгенди. Ол жумушун тындырган, таймай алайда туруп, шишлики тынчтынч бура болганды.

Бу амал бла хазна кеп кюрешмегенди. Шише эт бирча биширилмегени ючюн болур. Асламысында кызанда биширгенди. Аланы кыой саулай сыйынган-

лары болганды. Алагы уча кыазанла деп да айтхандыла, ол багырдан болганды.

Бек сыйлы кыонакыла уа маркыа кыозуну сютеде биширилмегандыла. Ол да миллетте татыулу эм сыйлы ашарыкыладан бирине саналады.

Дагыда учаны жерни кыазып, чунгур этип, ол иги кыызгандан сора, мыдыхын кетерип, малны тёмегин ары салып, башын иги бегитгенди. Алай отда да бу аш бек сейрилк бишеди.

Таулулада кыой мал кеп тёмегин ары салып, Онтогузунчу ёмюрю аягында Кёнделенге келген орусла жолючу, алим былай жазганды: «Мында хар юйде башка

малны санамай жюз, жюз бла жарым кыой барды. Этсиз ханты хазна ашамайдыла», - деп.

Бу ашарыкыны кесини жоруклары да бардыла: ол кимлеге хазыранды, аны ким эм кыалай юлешеди. Аны юсюнде да билгенибизча, эшитгенибизча айттайык. Сёз ючюн, уллу жыйыннга неда тойда жараган кыойну учасындан шишлик этгенди. Жыл санлары келген аксакыла уа кыозуну. Аны сютеде биширгенди. Ол а жумушакъ, татыулу да болады, бютюнда маркыа кыозудан.

Кыозудан уча шишлики маллары кыошдан кенге кютген кыойчула биргелерине алып болгандыла. Журтдан

Тегене бла уча.

узакыга кетип, ингир ала ызылары кыайталмай кече кыалырга тышсе, жангы жерде ушууур бишире айланмазча.

Учаны юлешгенини да жоруклары бардыла. Сёз ючюн, таматагы жауурун берилгенди. Тиширулагы уа ашык илик. Жаш тёлуге уа - базук. Таматагы жууук олтурганлагы - тешикли жан сюек. Ууак тёлуге уа аркы бла иегилери жетгенди.

Тойда, башка кыуанч-

да этилген уча шишлики юйден чыгармагандыла. Ашалгандан кыалганы журтда кыалганды. Бирле жол азыкыга да саладыла. Алай тозу уа башында сагыынганбызчады.

Бу сыйлы ашарыкыны арт жыллада хазна этмейди, ол аз-аздан унутула барады. Алай ол миллетде бурунладан келген сыйлы ашарыкыларыбыздан бири болушманы себепли аны эсибизде тутсак керекди.

ОСМАНЛАНЫ Хыйса.

СПОРТ

Орёлдан бет жарыкылы кыайтхандыла

Орёл областыны спорт тутушудан федерациясы, Физкультура эми спорт управлениасы Халкыга социальный болушук этген бөлөмө бла бирге эркин тутушудан жаш эм абадан спортчулары араларында регионун биринчилигин бла кубогун бардыргандыла. Совет Союзун Жигити маршал В.Г. Куликовну хурметине жораланып да битеуроссей турнир кыуралган эди. Эришулеге Москвадан, Санкт-Петербургдан, Донецк Халк Республикадан, Бурятиядан, Комиден, Кыбарты-Малкьардан, Краснодар крайдан, Чеченден, Дагыстандан, Чувашиядан эм Ара федерал округну битеу регионларындан 700-ден аслам адам кыатышханды.

Анда «Хасания», «Кыашхатау» спорт клубладан бла Терекден гёжефле тутушхандыла. Майдалла да кыйтхандыла. Кеслерини жыл сан эм ауурлук кыаумларында Гергьокъланы Саид, Уналаны Альберт, Гузойланы Алан хорлагандыла. Уналаны Алийхан бла Джамал Маргушев экинчиле болгандыла. Доммак майдалланы уа Гузойланы Рашид, Кырчаланы Азрет, Гузийланы Илияс, Мисирланы Алий, Чабдарланы Расул, Ажоланы Азамат, Маметланы Элияс, Эльмадин бла Джамбулат Шериевле, Темирбек Фанзиев кыйтхандыла.

Битеуроссей эришууде уа кеслерин дуняны бла Евро-

паны призёрлары, Россейни жыйымдык командасыны спортчулары да сынагандыла. Кыыйын кюрешледе алтын майдалланы Али бла Иналбек Шериевле кыйтхандыла, ала спортну устасыны нормативин да толтургандыла. Ажоланы Азамат, Маметланы Элияс, Занкылоны Марат ючюнчюле болгандыла.

«Хасания» бла «Кыашхатау» спорт клубладан гёжефле ни тренере Ажоланы Юсюп, Асадуллах, Исмайыл, Азамат, Ахметланы Солтан, Ибрагим, Мисирланы Элдар бла Илияс, Кырчаланы Рашид, Занкылоны Азрет юйретеделе.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.

СЛЕДСТВИЕ УПРАВЛЕНИЕ

Чыбыууллук этгенлени атлары тохташдырыладыла

РФ-ни Следствие комитетини КъМР-де следствие управлениасыны куулукчулары РФ-ни Уголовный кодексини 317-чи статьясына бузуклук эттилени (право низамны саклаучу органланы келечисине чапханы) бла байламлы терслеу материалла жарашдырып башлагандыла, деп билдиргендиге бизге ведомстводан.

24 январьда ингирде 18 сагыатда КъМР-де МВД-ны Жолда жоруонону кыоркууусу-

лугу жаны бла управлениасыны жол-патруль службасыны полициячылары Нальчикде Идаров-Суворов орамлада куулукчуларын бардыра эдиле. Инспекторла, документлени тинтир муратда бир машинаны тохтатхандыла. Ол кезиуде алаулы материалла жарашдырып башлагандыла, деп билдиргендиге бизге ведомстводан.

Право низамны саклаучула да от ачхандыла. Алган жараладан чапхаладан ючюсю алайда окуна ёлгендиге, тертюнчюсю жаралы болганды. Полициячыладан бири да бичак жарала алганды.

Чыбыууллук болган жерде следствие кыауум тийишли тинтиле бардырганды. Бу аманлык бла байламлы шартла эмда аны этгенлени атлары тохташдырыладыла.

Бизни корр.

Малгар

Бу кюнде республикага сууукта келгендиге, кыар, бирде уа жаун да жауганды. Ол ток ызлага кыоркууулдуу, нек дегенде буз алага жабышып, юзерге боллукду. Алай энергетиклени кыармашулары бла аллай хата болмаганды. «Каббалкэнерго» компанияны специалистлери дайым сагыаудадыла, бийик волтулу ызлага кез жетдиргенлей турадыла. Зольск, Элбрус эмда Бах-

Ток ызланы буз юзmezча

сан районлада 110/35 кВ кючюле сетлеге бегирек эс бурадыла. Тинтилеге кере, шендо темир чыбыкылага жабышхан бузуну кыалынлыгы эки миллиметрден озмаганды. Аны бла бирге таулада кыар юзюлюп тошер деген кыоркууу да сакланады. Специалистле айтханга кере, ток ызлага буз 5 градус суууклыкка, кеси да жел урганда жабышып башлайды. Ол темир чыбыкыны иги да ауур этеди.

УЛБАШЛАНЫ Мурат.

Бушуу

ШОГЕНОВ Леонид Сулейманович

Фахмулу кыабартылы жазуучу, поэт, педагог, РФ-ни Жазуучуларыны союзуну келечиси Шогенов Леонид Сулейманович 24 январьда дунясын алышханы республиканы жамаатын жарытханды. Леонид Сулейманович 1935 жылда Бахсан районун Куба элинде тууганды. 1966 жылда КъМКЪУ-ну тарых-филология факультетин таусуканды. Андан сора башланганды аны педагогикада ишчи жолу, Шогенов анга битеу жашауун жоралаганды. Ол Кыбарты-Малкьар Республиканы адабиятына бла билим беруочуне уллу кышумчулук этген энчи инсанладан болганды. Орус тилде дерсликени бла окуу пособияланы кыабарты тилге кечюргенди, сабийлеге деп жазылган

назму жыйымдыкылары авторду. Аны чыгармалары сабий садланы, школланы гитче классларыны, КъМКЪУ-ну педагогика колледжини окуу программаларына кышылгандыла. Леонид Сулейманович ёз кыабарты тилин саклауга бла айнытыуга энчи кышумчулук этгенди. Шогенов Леонид Сулейманович чыгармаларын тамата тёлю, жаш адамла да бирча сюйюп окуйдула. Огьурлу, терен билимми, фахмулу инсанни юсюнден жарык эсергиле Кыбарты-Малкьарны жамаатыны эсинде ёмюрлеге сакыланарыкыдыла. КъМР-ни Культура министерствосу, КъМР-ни Жазуучуларыны союзу.

Ауагыа тюшюу

Бир миллион доллар алмай кыойгъан математик жарлылыкка нек кечинеди

«Жер башында эм белгили математикледен бири, ачык айтханда, башын жарлылык бла жангызык кысып, жашауу ёчулюп барады». Санкт-Петербургда жашагъан биреленни ол сёзлери кёллени сагъайтханды. Ол Перельманы кёргенини юсюнден былай жазганды: «юсюнде кысха, кеси да буршу болган кёнчеге, чындайлары жок (орамда уа 7 градус суууклык), жалан акыларында да бир сейрлик калошлары бла».

Бу адамны оюмуна кере, математик ачдан ёле турады. «Биз анга болушур амал тапмасак, бир ауук замандан Григорий Перельман дунясын алышдырылыкка».

«БИР ЗАМАНДА ДА ЭТ САТЫП АЛМАГАНДЫ»

Сейрлик алим бла тюбеширге итинген журналисте Ярослав Гашекни атык журюттен орамдагы юйно алганды, кылауурлук этдиле. Кыоншула да анга артык ыразы туююлдоле: «Не болганды, не сагъайгъансыз? Ненча кюн болады сиз бизге тынлык бермегенли!» - дейди аладан бири Ирина Петрова кёзон-кыши туююп. Ол айтханга кере, алим сау-саматды. Сыфаты да алгадан башха туююлду. Алай эсе уа, жарсырга сылтау жокду.

Наталья Иванова уа Григорий бла кыоншулукка жашагъанлык кырк жыл болады. «Ол мени кёз аллымда ёгенди», - дейди тишируу. - Кыайын аман аны анасы бла аяк кийимге этген «Скорород» фабрикада ишлегендиге. Иги юйор болуучу эди. Гитчелигинде Перельман бирси сабийле бла арбазда ойнаганды, алай математикага берилгенден сора уа тышына азырак чыгып башлаганды. Сау дунягыа белгили илму жангылык этгенде - ол бютюдн таша кёллю болганды. Баям, кесине алай уллу эс бурулурун саклай болмас эди».

Почтаны 283-чю номерли бёлөмюнде айтханларына кере, Григорий ары кирмегенди кён заман болады. Алай аны тыла писмола уа терк-терк келгенлей турадыла. Аланы анга почтальон жетдиреди.

Кыоншу юйно тюбюнде орналган тюкенде ишленген Наталья уа алимни ыйыктыга экинчю кере окуна кёрючюдо. «Биз анга юйренгенбиз, арт кезиледе да белгиле айтырча бир заты торленгенди деп билмейбиз. Кыолуна алган ашарыкны бегирекда багысына эс бурады ансы, ол кыачан чыгарылганына кыарамайды, - дейди сатыучу. - Алса да - бек учуз турганын; сют, ётмек, бирде бир алмачык. Мен кёрюп бир заманда да эт сатып алмаганды». Алай эсе, ол, кертиси бла да, кыйнала болурму?

ИЛМУ ДУНИЯ АНЫ КЮСЕЙДИ

«Перельман ачык сыйады деген, мени оюмуна кере, ёторок хапарды, - дегенди Президентни белгили алим гитчелигинде окугъан 239-чю номерли физика-математика лицейини башчысы Максим Прутсевич. - Аны жашау хали алайды, мен да аны тюзге санайма».

Математикни халкыдан ташада жашау этгенин башха алимде да жаратмайдыла. Сагынылган мектепде айткылы окуучулары тизмеси тагылган Сыйлы кыангада аны аты алтын харфла бла жазылды. Музейинде уа анга жораланган энчи стенд кыурагандыла.

Халк артистка Алиса Фрейндлих, «Аквариум» жыркы кыаууму таматасы Борис Гребенщиков, «Зенит» команданы президенти Сергей Фурсенко эм башха атлары айтылган адамла таусухан лицей кесини выпускниклери бла тюбешиле кыурачуусу бла белгилди. Перельманы да алага бир ненча кере чакыргандыла, алай андан жууап келмегенди. Талай жыл озгандан сора уа, кыадалып тургандан хайыр болмазлыкын кёрюп, аны да кыойгандыла.

РАН-ны Стеклов атлы математика институтуну Санкт-Петербургда бёлөмюнде алим бир ненча кылы ишлегенди. Анда математикалы физиканы лабораториясыны алчы илму куулукчуусу болуп турганды. Алай кюнлени биринде андан кетеди, ишчи нёрлерли бла да байламлыкына юзеди, Россейни илмула академиясына айырулагыа кыатышырга сюймегенди да билдиреди.

«Кыюгуз бу адамны жеринде, - дейди институту башчысы, академик Сергей Кисляков. - Григорий Яковлевични бир хатасы жокду. Анга мен ишексиме». Кёлле сунганларыча, Перельман бир киши бла да сёлешмейди дегенге уа Сергей Кисляков ийнанмайды: «Институтта ишлегенле бла байламлыгын таз этмегендиге. Алгынгы коллегаларына бир ненча кере сёлешкенди да билеме. Кертиси, ушаклары математиканы угъай, илмудан иги да узакта болган затланы юсюнден болганды. Алай не этгин, алай эдиле Григорий Яковлевични сейирин кыозганыла».

Сергей Кисляковну оюмуна кере, бу хапарлада бек да не зат жарытады десен - алим, иш этип, энта да кён тасхалары ачыкыланмай турган илмуну кыойганды. Перельман, институтдан кеткенден сора да, ары иги кесек заманы аны тыла писмола келип тургандыла. Илму ишчиле бир кере анга сёлешип, сие эсенг, аланы юйонге элтейик деген эдиле. Алай ол жаланда: «Жыртгыыз да, биары атыгыз...» деп кыойганды.

- Биз закый алимден кыуру кыала турабыз, - дейди академик. - Аны илму жангылыгы - акылманлыкны, уллу фахмулу, бек бийик билимни шагъатды. Адамла ангылапмайдыла, кыалай болады бир миллион доллар алмай кыюргыа, куулукдан, сыйлы атладан, даражадан кыачаргыа, кеси аллына ташада жашау этере. Алай ол бизни кеси сайлаганды, аны сайлауна да хурмет этерге керекди. Ол институтдан кетгенди ончю жыл озганылыкка, биз аны арха кыайтыртын бюгон-бюгече да саклаганлай турабыз».

Надежда ПЛАХОВА, Елена ДАНИЛЕВИЧ. «Аргументы и факты» газет.

Акция

Диагностиканы хакъсыз ётерге онг барды

Нальчикни Онкология диспансеринде 2 февральда 9:00 сагъатдан 13:00 сагъатха дери Ачыкъ эшклени кюню боллукъду, деп билдиредиле КъМР-ни Саулукъ сакълау министерствосуну пресс-службасындан.

Республикада жашагъанла эмда къонакъла профилактика халда хакъсыз диагностиканы ётерге боллукъдула. Алгъадан киши да жазылмайды. Биргегизге паспорт, СНИЛС эм страховый полис болургъа керекди. Келгенлеге онколог-отоларинголог врачла Абшаланы Алим бла Тимур Бегретов къарарыкъдыла.

Чам хатар

КЕЗБАУСУЗ БИЛЛИЙ

Тангны буруну бла, жол кёллю болуп, вокзал таба ёшон атама. Не айтдыраса, кёллю жарыкъ - элге барама. Бир кыйгъым жокъ, ох деп, солуу кюнледе эллилерим-ахлуларым бла жолугъуп, бир бирибизни ийнаклай, тансыгъымы алыргъады умутум.

Вокзалгъа жетгенимде, адамла автобус сакълап сюеле эдиле. Ююу къурумагъан, ол къадар халкъны ичинде бир таных жокъ, ушакъ нёгерим болур эсе да, таланнган. Хоу бир да. Насыбыма, автобус кёп турмай жетди.

Эшиклери ачаргъа да кыймай, жыйылгъанла мыллыкларын автобус ичине атдыла. Мен да, тюртоле келип, мюйюшде жерчик табып, алайгъа чёкдюм. Автомобиль тебиремей, иги кесек мычыды. Баям, шопур адам сакълай болур эди, пассажирлени кёлкъалдыларын эшитмегенча этип, тышында къадалып тютюн букъулатады. Орам таба терк-терк къарайды. Узакъдан, къолларында да ауур сумкалары бла, бир толу къатын кёрюндю.

– Аллахха шукур, келеди! – деп шопур, тютюнун ата, рульгъа олтурду.

– Ай, сау къалыкъ! Къурман болайым, сакъладынг! – деп, автобуса минди тиширду.

Ол а эл таныгъан Биллий. Къызчыкъ туруп, анга жерин берди.

– Ай, жанынга болайым! Сау бол, намысы бол, къатайын, – дей, ол да олтуруп къол жаулугъу бла терлегенлерин сюртдю.

Ол кезуде автобус да тебиреди.

Биллий, эс жыя, тёгерегине кёз жетдире башлады. Мени кёрюп, тынгылап кыйсам айып этер деп, ёрге къобуп, саламлашдым.

– Эрттен ахшы болсун, Биллий. Не иштейсиз? Тынчмысыз? – деп, къолун тутуп, жериме чёкдюм.

– Оу кюнюм, таныялмай турама, кыйсыса? – деп, ол манга тюрслеп къарады. – Сыртламиш, сенмисе, аурунг?

– Хау, менме. Таныялмаймы тураса?

– дедим, ышарыгъа къореше. Андан эсе кёрмегенча этип кыйгъа эдим.

– Оу кюнюм, Сыртламиш, харип, не

болгъанды санга? Нексе былай, мен ёллюк? – дей, ол гитче кёзюклерин кенгирек ачаргъа къорешди.

– Ол дегенинг? – дедим, ышаргъанымы тохтатмай.

– **С**ени былай кёрмеге эдим да, ёлюп да къалгъа эдим! Не ам болгъанса, харип! Ауругъанынг затмы барды? Къарт болуп къалгъанса да, жарлы! Къашынг-башынг да агъарып. Кёзлеринг да тереннге кетип. Оу мен ёллюк! Бурнунгдан сора жугъун къалмай. Ол ариу бетинг, сыфатынг, кыйры къуругъандыла?

Кыйнагъан жеринг болуп, жашырып тура болурса ансы харип, былай тозурагъан. Кет, кет! Андан эсе бюгюн жолгъа чыкъмай, сени былай кёрмей къалгъа эдим!..

Кёз акъларынг да саргъалып, сапырандан ауругъан киби. Арыкъдан да ёлесе, факъыр, бизанк токълу киби. Аш орунунг затмы кыйнайды, Сыртламиш? – деп, улоуну ичинде халкъны манга аралтды.

Анча кёз сынаулу, жарсыулу къарагъанда, жерге кирлик болдум, къызардым. Биллий къалмазлыгъ а:

– Къоярыкъ тойюлме, Аллах хакъына сени ичинге, тышынга да къаратмай. Тамата жаш дуниягъа айтылгъан дохтурду. Мал дохтур болгъанлыкъгъа, не башхасы барды? Юйде, элде да ол къарамагъан, бакъмагъан жокъду. Мал бла адамны не башхасы барды, мен ёллюк? Сыртламиш! Кесинги къолгъа ал! Элге жетгенлей, тюзюнлей бизге барабыз. Жаш да юйде болур... – дей, Биллий, оноуна кеси ыразы бола, манга жууугъуракъ олтурду.

Андан ары не болгъаны толу эсимде тойюлдю. Алай, кесиме келип, кёллерими ачханымда, больницада жата эдим. «Кимди бу сарнагъа?» – деп, сол жаньма къарасам, биягъы Биллий! Аны кёрюп, эсими ташладым.

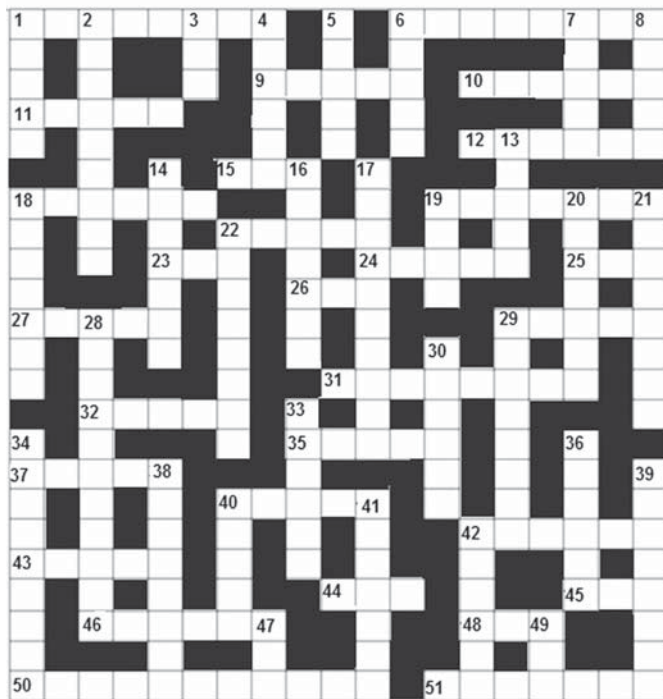
Бу таулу миллетден кёзбауусуз болмаз. Кёргенин, эшитгенин кёзюнге айтып къояды. Кёлюнге тиёмиди, тиймеймиди – анга башха тойюлдю. Керти айтханыма, оллахий.

АТМЫРЗАЛАНЫ Магомед.

СЁЗБЕР

ЭНИНЕ: 1. Жюрек къууанч. 6. Малкярда суу. 9. Тюрк халкъны келечиси. 10. Алай жашагъан игди. 11. Лакъырда жыр. 12. Сау жамауат этген къууанч. 15. Кыйну санламай бишири. 18. Назмуда керек болум. 19. Гошяхны жумушчусу. 22. Мирзеу сууругъанда, аны бир жанына этедиле. 23. Орта. 24. Ийнаны. 25. Кышыны шарты. 26. Сыйлы жарыкъ. 27. Айтханы керти болгъан аман тилли адам. 29. Гыржынны къатысы. 31. Мардадан чыгъу. 32. Шималда жашагъан миллет. 35. Жауда бишген жукъа ашарыкъ. 37. Бетинден сууукъ ургъан. 40. Тийден этилген как. 42. Кёпден биринде тохтау. 43. Юсюне ашарыкъ салынуучу сауут. 44. Жылтырауукъ халы. 45. Къанатлы. 46. Эски таулу оюн. 48. Къуран сура. 50. Халкъыбизни иги адетлеринден бири. 51. Кёп жауда бишген, ичи къуру хычин.

ЁРСИНЕ: 1. Бек иги. 2. Илхам. 3. Тырнакъ бояу. 4. Байрам. 5. Кёетден эсиртиучю иги. 6. Ариулыкъ. 7. Жамауат жашагъан жер. 8. Къагъанакъны жетинчи кечеси. 13. Таулу иги. 14. Алгъын келинле жуулугу. 16. Сууну къоркъуулу жери. 17. Жулдузну аты. 18. Терезе жабыну тюрлюсю. 19. Сууукъ сауут. 20. Метекени юйю. 21. Юсюне чыракъ салыучу къангачыкъ. 22. Кенг, тюз, мирзеу ёсген жер. 28. Халаллыкъ, жюрек жумушакълыкъ, хатырлыкъ. 29. Сабийлени кёкге жетдирген оюн зат. 30. Муслиман байрам. 33. Чалынган жерде жангъдан чыкъгъан кырдык. 34. Бир тюрлю бир къууанча кесилген мал. 36. Жараны жапхан зат. 38. Бек сейир. 39. Чегемде жер аты. 40. Отунчуну керги. 41. Кызла сойген субайлыкъ. 42. Бозачы. 47. Ууакъ ахча. 49. Суу боюнунда мудах терек.

ГАЗЕТНИ 5-чи НОМЕРИНДЕ БАСМАЛАННАН СЁЗБЕРНИ ЖУУАПЛАРЫ:

Энине: 7. Къажалуукъ. 8. Темирбаш. 10. Абиреклик. 11. Орман. 13. Ыспас. 15. Артиш. 18. Гитара. 20. Тарпан. 21. Тазалау. 22. Карл. 23. Рота. 25. Алауан. 27. Сайлам. 28. Ашыгъуу. 29. Хазна. 32. Жаркъа. 34. Заман. 35. Чартлатыу. 36. Кысыдырыкъ. 37. Бадражан.

Ёрсине: 1. Шахарбий. 2. Къулан. 3. Кулина. 4. Деулеш. 5. Шиякъ. 6. Къапчакъ. 9. Берт. 12. Абаданлыкъ. 14. Суратчыла. 16. Рузлама. 17. Излеген. 19. Атам. 20. Турна. 24. Сабанлыкъ. 26. Чырахтан. 29. Харбыз. 30. Залп. 31. Артмакъ. 33. Ачлыкъ. 34. Зухра.

Учредитель: Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти бла Правительствосу

Баш редактор
АТТАЛАНЫ Жамал

РЕДАКТОЛЛЕГИЯ:

ТЕКУЛАНЫ Хауа (баш редакторну орунбасары),
ЖАНГУРАЗЛАНЫ Нажабат
(баш редакторну орунбасары),
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис (жууаплы секретарь),
МОКЪАЛАНЫ Зухура,
МУСУКАЛАНЫ Сакинат,
ТИКАЛАНЫ Фатима,
УЛБАШЛАНЫ Мурат.

ТЕЛЕФОНЛА:

Редакторну приёмный - 42-63-01. Баш редакторну орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82. Жууаплы секретарь - 42-66-85. Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.

Газет Басманы эм асламы информацияны эркинликлерин къоруулау жаны бла Къабарты-Малкъар регион инспекцияда 2016 жылда 19 декабрьде регистрация этилгенди.

Регистрация номер — ПИ № ТУ07-00118. Индекс - 51532

Газетни басмагъа "КъМР-Медиа" ГКУ-ну компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет "Тетраграф" ООО-ну типографиясында басмалангъанды. Нальчик шахар, Ленин аты проспекти, 33

Номерге графикте кёре 19.00 сагъатда къол салынады. 20.00 сагъатда къол салынганды.

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГЪАРТАНЛА:

Таппасхананы Аминат - дежурный редактор;
Кучукланы Сафият - жууаплы секретарьны орунбасары;
Гельяны Валентина - (1,2,3,4-чю бетле), Зезаланы Лида - (9,10,11,12-чи бетле) - корректорла.

Тиражы 1402 экз. Заказ № 63
Багъасы 15 сомду.

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар,
Ленин аты проспекти, 5
электрон почтасы:
elbor_50@mail.ru